

Pierwsze stwierdzenie *Systole hofferi* (KALINA, 1969)
(Hymenoptera: Chalcidoidea: Eurytomidae) w Polsce

First record of *Systole hofferi* (KALINA, 1969) (Hymenoptera:
Chalcidoidea: Eurytomidae) in Poland

Paweł JAŁOSZYŃSKI

Muzeum Przyrodnicze Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335
Wrocław; e-mail: scydmaenus@yahoo.com.

ABSTRACT: A very rare species of Eurytomidae, *Systole hofferi*, is for the first time reported to occur in Poland. The specimen was collected in Wrocław Świniary, Lower Silesia, SW Poland.

KEY WORDS: Hymenoptera, Chalcidoidea, Eurytomidae, *Systole*, Silesia, Poland.

Wstęp

Błonkówki należące do rodziny Eurytomidae nie cieszą się w Polsce popularnością i dane na temat rozmieszczenia poszczególnych gatunków są bardzo fragmentaryczne. Dotychczas w naszym kraju zostało znalezionych pięć rodzajów obejmujących 69 gatunków (WIŚNIEWSKI 1997), jednak współczesne prace poświęcone przedstawicielom tej rodziny ukazują się sporadycznie (np. WIŚNIEWSKI 2007). Słaby stan zbadania fauny Eurytomidae (i właściwie wszystkich rodzin Chalcidoidea) wynika zapewne z trudności z identyfikacją gatunków, a często i rodzajów; są to błonkówki drobne (w Polsce ok. 1,2-6 mm długości ciała), o dość jednolitym kształcie ciała, a literatura umożliwiająca ich oznaczanie nie zawsze podaje jednoznaczne cechy. Wiele gatunków łatwiej jest wstępnie oznaczyć na podstawie żywiciela larw czy rośliny, na której larwy się rozwijają niż dzięki cechom morfologicznym. Samce części gatunków pozyskane np. na drodze czerpakowania w terenie są wręcz nieoznaczalne. W rodzinie Eurytomidae znane są zarówno gatunki będące parazytoidami innych stawonogów, jak

i fitofagiczne, a w dużych rodzajach, jak np. *Eurytoma*, zidentyfikowano szereg kompleksów gatunków, nieznacznie różniących się cechami zewnętrznymi imagines, ale o wyraźnie innych związkach synekologicznych.

Brak jest całościowego, syntetycznego opracowania pozwalającego jednoznacznie oznaczyć wszystkie środkowoeuropejskie gatunki. Istnieją klucze, np. do taksonów zamieszkujących europejską część dawnego Związku Radzieckiego (ZEROVA 1978) lub do palearktycznych gatunków rodzaju *Eurytoma* (ZEROVA 2010), jednak są one stosunkowo trudne w użyciu (nie tylko ze względu na specyficzną terminologię morfologiczną w języku rosyjskim) i nie gwarantują poprawnych oznaczeń. Kolejnym problemem są niejasno zdefiniowane diagnozy rodzajów, np. *Eurytoma* ILLIGER i *Bruchophagus* ASHMEAD, co dobitnie pokazują szczegółowe analizy filogenetyczne, w których takie duże taksony okazują się być polifiletyczne, a gatunki bywają przesuwane pomiędzy nimi (np. LOTFALIZADEH i in. 2007).

KALINA (1969) na podstawie czterech samic z Czech opisał w rodzinie Eurytomidae nowy rodzaj, *Pseudosystole*, z jednym gatunkiem *P. hofferi*. Gatunek ten znany był dotychczas wyłącznie z Czech, Mongolii i Francji (KALINA 1969, ZEROVA 1978, LOTFALIZADEH i in. 2007). Cechą różniącą łatwy do rozpoznania rodzaj *Systole* WALKER od *Pseudosystole* była tylko budowa biczyka czułków, który u pierwszego taksonu jest pięcioczłonowy, a u drugiego czteroczłonowy. W wyniku rekonstrukcji filogenetycznej rodziny Eurytomidae LOTFALIZADEH i in. (2007) uznali nazwę *Pseudosystole* za młodszy synonim *Systole*, jednak *Systole hofferi* ciągle pozostaje w Europie Środkowej gatunkiem łatwym do rozpoznania na podstawie budowy czułków.

W trakcie odławiania owadów w okolicach Wrocławia pozyskano jeden okaz Eurytomidae, który został oznaczony jako *S. hofferi*. Jest to pierwsze stwierdzenie tego niezwykle rzadko notowanego gatunku w Polsce:

– Śląsk Dolny: XS37 Wrocław Świniary, łąka wśród fragmentów starej dąbrowy, 17 VIII 2014, 1 ex., odłowiony czerpakiem z roślinności, leg. et coll. P. JAŁOZYŃSKI.

Praktycznie nic nie wiadomo o biologii tej drobnej błonkówki, której ciało nie przekracza 1,5 mm długości (Ryc. 1). Gatunki należące do rodzaju *Systole* rozwijają się w nasionach roślin baldaszkowatych, jednak związki troficzne i cykl życiowy *S. hofferi* ze względu na rzadkość występowania nie są znane.

Serdecznie dziękuję prof. M. ZEROVEJ (Inst. Zool. im. SZMALGAUZENA, Kijów, Ukraina) za weryfikację oznaczenia; prof. O. RADCHENCE (Muz. i Inst. Zool. PAN, Warszawa) za pośrednictwo w kontakcie z Panią Profesor

oraz G. DELVARE (Centre de Biologie et de Gestion des Populations, Montferrier-sur-Lez, Francja) za dodatkowe informacje i udostępnienie literatury.

Ryc. 1. Samica *Systole hofferi*, widok z boku.

Fig. 1. Female of *Systole hofferi*, lateral view.

SUMMARY

Systole hofferi is an extremely rare species of the family Eurytomidae, previously known only from Czech Republic, France and Mongolia. The first Polish record of *S. hofferi* is presented, and this minute wasp is reported to occur in the vicinity of Wrocław, Lower Silesia, SW Poland.

PIŚMIENNICTWO

- KALINA V. 1969: *Pseudosystole*, a new genus of the family Eurytomidae (Hym., Chalcidoidea). Acta ent. bohemoslov., **66**: 181-183.
- LOTFALIZADEH H., DELVARE G., RASPLUS J.-Y. 2012: Phylogenetic analysis of Eurytomidae (Chalcidoidea: Eurytomidae) based on morphological characters. Zool. J. Linnean Soc., **151**: 441-510.
- WIŚNIEWSKI B. 1997: Eurytomidae. [W:] J. RAZOWSKI (red.) Wykaz Zwierząt Polski, t. V. Wyd. ISEZ PAN, Kraków: 134-135.
- WIŚNIEWSKI B. 2007: Dodatki do fauny błonkówek (Insecta, Hymenoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego. Prądnik, Prace Muz. SZAFERA, **17**: 131-148.
- ZEROVA M. D. 1978: Siem. Eurytomidae – evritomidy. [W:] MEDVEDEV G. S. (red.) Opriedielitel nasiekomych evropeiskoy cziastr SSSR. Tom III. Pierieponczatokrylye. II. Nauka, Leningrad, pp. 328-358.
- ZEROVA M. D. 2010: Paliearkticzieskiye vidy roda *Eurytoma* (Hymenoptera, Chalcidoidea, Eurytomidae): morfobiologichieskiy analiz, trofichieskiye sviazy, tablica dlia opriedielieniya. Viestnik zoolog., **24**: 1-203.